

Наталля Сівіцкая

Мінск

Уплыў гendarных стэрэатыпаў і міфалагічных уяўленняў на фармаванне беларускіх народна-дыялектных назваў асобы

Народныя веды, традыцыі, гendэрныя стэрэатыпы, а таксама міфалагічныя ўяўленні пра чалавека, асаблівасці яго асабовай рэалізацыі на розных жыццёвых этапах знайшлі адлюстраванне ў беларускіх народных найменнях асобы. Пры даследаванні гэтай праблемы мы абавіраліся на звесткі дыялектных лексікаграфічных і этналагічных крыніц, а таксама выкарыстоўвалі ўласныя запісы, зробленыя падчас працы ў экспедыцыях у розных раёнах Беларусі.

Для намінацыі чалавека ў беларускіх народных гаворках бытуюць пераважна лексемы з празрыстай матывацыяй, аднак у шэрагу выпадкаў ужываецца найменне-сігніфікат, якое ўказвае не толькі на прыналежнасць суб'екта да пэўнай полаўзроставай групы, але таксама сінтэзуе ў сабе народныя ўяўленні пра сутнасныя характарыстыкі асобы на пэўным сацыяльна-ўзроставым этапе.

Міфалагічныя ўяўленні традыцыйнага грамадства рэалізуюцца ў народнай назватворчасці пераважна ў перыяд так званай міфалагічна-рытуальнай сацыялізацыі асобы – у намінацыі чалавека ад нараджэння да 2–3 год. Гэта перыяд інтэнсіўнай сацыялізацыі, які прадугледжвае не толькі мэтанакіраваныя, але і спантанныя дзеянні, дзякуючы якім чалавек далучаецца да народнай культуры і ў будучым становіцца раўнапраўным членам грамадства.

Калі звярнуцца да беларускіх народных найменняў асобы данага перыяду, можна адзначыць, што прадстаўнікі гэтай ўзроставай групы маюць найменні пераважна з празрыстай матывацыяй: *груднячок, цмактунок, пляюшкавы* 'грудное дзіця'; *апоўзлік, крыксун, немаўля, немчык, нямецюлька* 'зусім малое дзіця, немаўля'; *гадун, гадунок, гадавалы* 'гадавое дзіця'; *драбнота, драбязок, мал, крошка, карапуз, малеча* 'малое дзіця'¹. Як бачым, даныя лексемы адлюстроўваюць у першую чаргу фізічныя асаблівасці і ўзроставыя характарыстыкі дзіцяці.

Згодна з этналагічнымі даследаваннямі і нашымі асабістымі назіраннямі, для дзяцей данай узроставай групы з'яўляецца характэрнай

¹ Чалавек. Тэматычны слоўнік, рэд. Л. Кунцэвіч, А. Крывіцкі, Мінск 2006, с. 19, 20.

і дастаткова пашыранай яшчэ адна назва – *анёлак*¹. Гэта звязана з тым, што ў народнай традыцыі дзіця ад нараджэння да двух-трох год лічылася святым, бязгрэшным, чыстым. Аб асаблівых адносінах да немаўлят і прычыны такіх адносін выразна сведчыць запіс Ч. Пяткевіча, зроблены ў Рэчыцкім Палессі: “Дзіцятка – ета ангелочак кволенькі, дак яго трэба часценько купаць у чысценькай, цёпленькай вадзіццы, абціраць мякенькім ручніком, покуль не акрэпне да не падрасце. Старому можна памыцца хоць у памыйніцы, уцерціся хоць дзеркачом, то яго чорт не возьме, а за дзіця трэба журыцца, штоб не ўзяць граху на душу”².

У беларускіх народных гаворках спарадычна адзначана найменне *бязбабіч*, што бытуе ў значэнні ‘дзіця, якое нарадзілася без удзелу бабкі-павітухі’. Семантыка данага наймення адлюстроўвае міфалагічныя ўяўленні беларусаў, звязаныя з цэнтральнай фігурай пачатковай сацыялізацыі асобы – бабкай-павітухай. Прысутнасць бабкі-павітухі лічылася абавязковым элементам пачатку паспяховай сацыялізацыі чалавека, бо яна выконвала не толькі функцыі медыцынскія, але і функцыі сакральныя: ажыццяўляла рытуальнае ачышчэнне парадзіхі і нованароджанага, “падглядала” лёс дзіцяці (фактычна праграмавала жыццё чалавека). Лічылася, што гэта адзін з ключавых момантаў у сацыялізацыі асобы, які ўплывае на далейшы лёс. Такім чынам, чалавек, што нарадзіўся без удзелу бабкі-павітухі, паводле народных уяўленняў, быў фактычна не запраграмаваны на жыццё, і калі з імі нешта пазней здаралася, то гэта лічылі заканамерным – *яго баба не бабіла*.

У беларускіх народна-дыялектных гаворках існуе шэраг найменняў незаконнанароджаных дзяцей. Так, яны мелі назвы *багдан*, *крапіўнік*, *самародак*, *падарожнік*³ – назвы з дастаткова празрыстай семантыкай. Што датычыць наймення *крапіўнік*, яна відавочна звязана з міфалагічнымі ўяўленнямі беларусаў аб адпаведнай расліне. Сама расліна крапіва, згодна з народнымі ўяўленнямі – з чужога, анамальнага свету. На славянскай прасторы яна выкарыстоўвалася ў звычаях сацыяльнага высмейвання і асуджэння – у Славені гультайкам-дзяўчатам дзверы завязвалі крапіваю, у паўднёвых абласцях Славакіі хлопчыка-падлетка ў якасці пакарання за парушэнне забароны кідалі ў крапіву⁴. У беларусаў крапіва асацыюецца таксама з эратычнымі дачыненнямі, сімвалізуе плоднасць (параўн. фраземы *ў крапіве шлюб бралі*; *скакаць у крапіву*⁵ – грашыць, што і адлюстравана ў семантыцы наймення *крапіўнік*.

¹ В. Б а н д а р ч ы к [і інш.], *Беларусы: Сям’я*, т. 5, Мінск 2001, с. 112.

² Ч. П я т к е в і ч, *Рэчыцкае Палессе*, Мінск 2004, с. 353.

³ Чалавек. *Тэматычны слоўнік*, рэд. Л. Кунцэвіч, А. Крывіцкі, Мінск 2006, с. 51, 52.

⁴ *Славянские древности: Этнолингвистический словарь, т. 2*, ред. Т. Агапкина, Л. Виноградова [и др.], Москва 1999, с. 643.

⁵ *Міфалогія беларусаў: Энцыклапедычны слоўнік*, склад. І. Клімковіч, В. Аўтушка, Мінск 2011, с. 250.

На народную назватворчасць аказалі значны ўплыў і гендэрныя грамадскія стэрэатыпы – устойлівыя ўяўленні пра асаблівасці, паводзіны і асабовую рэалізацыю мужчын і жанчын адпаведна іх гендэрных роляў. Гендэрныя стэрэатыпы ў назватворчасці звязаны пераважна са зменай сацыяльнага статусу.

У гэтым кантэксце асабліва важным этапам лічылася ўступленне ў шлюб і далейшая рэалізацыя асобы ў новым сацыяльным становішчы, паколькі ў традыцыйным грамадстве шлюб усведамляўся як сакральны інстытут, што пазітыўна маркіруе чалавека (параўнаем сінанімічную пару: *жаніцца* – *ачалавечыцца*). Традыцыйна чалавек, які не стварыў сям’ю, не меў усёй паўнаты правоў, прадугледжаных звычайным правам для дарослага чалавека, такім чынам ён не лічыўся цалкам дарослым і дзеяздольным, г. зн. па сутнасці працягваў знаходзіцца ў сацыяльнай групе дзяцей. Тэрмін знаходжання ў моладзевым юнацкім калектыве мог доўжыцца ад аднаго да пяці гадоў. На маладых людзей, якія пасля пяці гадоў не ўступілі ў шлюб, у традыцыйнай супольнасці пачыналі глядзець як на сацыяльна непаўналетніх.

Спектр народных найменняў, якія маркіруюць становішча ў сацыюме чалавека, што не стварыў сваёй сям’і, дастаткова шырокі. Даныя намінацыі з’яўляюцца паказчыкам лімінальнасці, сацыяльнай адчужанасці асобы. Так, старога халасцяка называлі *стары дзяцюк, сівун, мірун, саломенны жыніх, нікалаеўскі халасцяк, высівень, жаніхайла* (стары халасцяк, які заляцаецца да дзяўчат)¹, *керанскі*. Матывацыя большасці адзначаных найменняў дастаткова празрыстая. У анамаліялагічным плане прадстаўляе цікавасць назва *керанскі*. Відавочна, што яе ўтварэнне звязана з вобразна-асацыятыўным перасэнсаваннем, асновай якога з’яўляецца масава растыражываваная ў савецкія часы гісторыя пра ўцёкі за мяжу старшыні Часовага ўрада А. Керанскага, пераапанутага ў жаночую сукню, пасля Кастрычніцкага перавароту. Паколькі пераапананне ў традыцыйнай культуры выкарыстоўвалася выключна ў пэўных рытуальных дзеяннях, якім надаваўся сакральны сэнс, то ў іншых умовах гэта лічылася непрымальным, нечым анамальным. Такім чынам, відавочна, што ў народнай свядомасці намінацыя *керанскі* ў значэнні ‘стары халасцяк’ суадносіцца з асобай незразумелай гендэрнай прыналежнасці і з’яўляецца паказчыкам яе сацыяльнай адчужанасці.

Што датычыць намінацыі *саломенны жыніх*, даны фразеалагізм разглядаецца даследчыкамі як калька з нямецкай мовы, у якой, у сваю чаргу, з’яўляецца познім утварэннем ад *саламяная ўдава*, дзе *саламяная* звязваецца са звычайным прырэйнскіх гарадоў, згодна з якім на галаву дзяўчыны, што мае незаконнанароджанае дзіця, надзявалі саламяны вянок². Мы схільны лічыць, што данае найменне ў беларускіх

¹ Чалавек: Тэматычны слоўнік, рэд. Л. Кунцэвіч, А. Крывіцкі, Мінск 2006, с. 41.

² І. Лепешаў, *Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў*, Мінск 2004, с. 338.

народных гаворках магчыма мае сувязь з этнакультурнай семантыкай рэаліі – *саломы* – г. зн. прадукта перапрацоўкі, другаснага матэрыяла пасля малацьбы зерневых культур, якая ў народнай традыцыі беларусаў сімвалізавала смерць і адраджэнне, з’яўлялася носьбітам матыву вычарпанай прыроды і адначасова патэнцыялам ўзраджэння¹. Сігніфікат *саломенны жыніх*, з аднаго боку, заканамерна суадносіцца з вычарпанай сацыяльнай і гендарнай сутнасцю асобы на пэўным жыццёвым этапе, з другога ж боку, указвае на патэнцыяльную магчымасць узраджэння у новым сацыяльным статусе. У даным найменні прасочваецца рэалізацыя аднаго з найбольш актуальных прынцыпаў народнай педагогікі – прынцыпа максімальнага аптымалізма, г. зн. апантанага ўздзяння на асобу любымі сродкамі для дасягнення пастаўленай мэты. Як вядома, салома ў беларускай культуры – шырока распаўсюджаны матэрыял для вырабу розных прадметаў дэкору і цацак і, такім чынам, называючы нежанатага мужчыну *саломенным жыніхом* падкрэсліваецца яго сацыяльная нязначнасць, што, згодна з народнымі ўяўленнямі, магло дапамагчы прадстаўніку мужчынскага полу распачаць некаторыя дзеянні для якаснай змены свайго сацыяльнага статусу, адпаведна, з наступным пазбаўленнем ад наймення-сігніфіката.

У беларускіх народных гаворках у якасці назваў старых дзевак бытуюць лексемы *надаўба, сівуля, бабіца, векавуха, перастарка, выста-рак, окыдышчэ, засядзелка, пераседзелка, стрымка*². Матывацыя даных найменняў празрыстая, відавочна, што яны суадносяцца з асобай, якая *пераседзела ў дзеўках*. У якасці найменняў-сігніфікатаў мы схільны разглядаць лексемы *стрымка, окыдышчэ, надаўба*.

Найменне *стрымка*, з аднаго боку, можна разглядаць як фанетычны варыянт беларускага *стрэмка*, якое ў беларускай мове вядома ў значэнні ‘стрэмка’ і ‘прыдзірлівы чалавек з дрэнным характарам’. У гэтым выпадку дадзенае найменне можна разглядаць як характарыстыку некаторых асабістых якасцей чалавека, што знаходзіцца ў стане сацыяльнай ізаляцыі, на гэта ўказваюць і даныя фальклорных даследаванняў, так, у беларускай прыказцы гаворыцца: *Няма злей асенняй мухі і дзеўкі-векавухі*³.

З другога боку, у аснове дадзенага наймення можа быць адлюстраваны гендарны стэрэатып, характэрны для беларускай матрыманіяльнай традыцыі, згодна з якой дочкі павінны выходзіць замуж строга па старшынству, замужства малодшай немагчыма да той пары, пакуль не возьме шлюб старэйшая. Такім чынам, незаможная старэйшая сястра выступае свайго роду перашкодай для паспяховага завяршэння працэсу сацыялізацыі малодшых сяцёр, таму што *стрымлівае, трымае*, іх у сацыяльнай агульнасці юнакоў і дзяўчат.

¹ *Міфалогія беларусаў: Энцыклапедычны слоўнік*, склад. І. Клімковіч, В. Аўтушка, Мінск 2011, с. 424.

² *Чалавек: Тэматычны слоўнік*, рэд. Л. Кунцэвіч, А. Крывіцкі, Мінск 2006, с. 41, 42.

³ *Прыказкі і прымаўкі ў дзвюх кнігах*, кн. 2, рэд. А. Фядосік, Мінск 1976, с. 18.

Як паказчык лімінальнасці асобы можна кваліфікаваць найменне *окыдышчэ*. У беларускіх народных гаворках адзначаны роднасныя лексемы *акінуты* 'пакінуты, забыты, недагледжаны'¹, *окідаць* 'пакідаць, забываць, пагарджаць'². Такім чынам, даная намінацыя з'яўляецца выразным паказчыкам сацыяльнай ізаляцыі асобы.

Найменне *надаўба* сведчыць пра рэалізацыю ў дачыненні асобы аднаго з пашыраных прынцыпаў народнай педагогікі – прынцыпа максімальнага аптымалізму. У беларускай народна-дыялектнай мове, акрамя значэння 'старая дзеўка', даная лексема вядома ў наступных значэннях: 'незгаворлівы, упарты чалавек'³, 'дурань, недарэка', параўнайце таксама дзеяслоў *надалбываць*, адзначаны ў значэннях 'утлумачваць; часта тлумачыць; з цяжкасцю тлумачыць'⁴. Як бачым, назва з'яўляецца як паказчыкам сацыяльнага статусу асобы, так і ў некаторай ступені адлюстроўвае радыкальныя намаганні адносна завяршэння сацыялізацыі асобы, параўнайце таксама беларускую прымаўку: *Каму нада надаўбінь – на рубаль дзве!*, якая выразна сведчыць аб сацыяльнай непаўнавартасці немаладой незамужняй жанчыны ў традыцыйным грамадстве. Лімінальнасць статусу падкрэслівалася не толькі вербальнымі сродкамі, але адпаведнымі патрабаваннямі да знешняга выгляду старой дзеўкі. Так, векавухі не мелі права апранаць галаўныя ўборы замужніх жанчын (напрыклад, намітку) і рабіць прычоскі, уласцівыя для замужняй жанчыны, аднак разам з тым яны не маглі заставацца і ў дзявочым строі, іх убранне прадстаўляла сабой эклектыку з элементаў жаночага і дзявочага касцюмаў. Іх удзел у грамадскіх падзеях быў значна абмежаваны. Так, векавухам не дазвалялася хадзіць у адведкі да парадзіхі, прымаць удзел у хрэсьбінах, пячы вясельны каравай і да т. п. Як радыкальнае народна-педагагічнае ўздзеянне на людзей, што не стварылі сям'ю, у кантэксце беларускіх народных традыцый можна разглядаць некаторыя каляндарныя абрадавыя дзеянні – напрыклад, *цягаць калодку* на Масленіцу. Наогул, асобы, якія не ўступілі ў шлюб, набывалі ў народнай свядомасці рысы сакральна негатыўнай істоты. Згодна з народнымі міфалагічнымі ўяўленнямі, пакаранне за бяшлюбнасць чакала чалавека не толькі пры жыцці, але і на тым свеце. Так, на Віцебшчыне зафіксавана павер'е, згодна з якім на тым свеце старыя дзеўкі будуць пасці казлоў, а халасцякі – коз⁵. Гэтыя ўяўленні і з'яўляюцца асновай радыкалізму ўздзеяння на асобу вербальнымі сродкамі, выражанымі ў тым ліку выкарыстаннем эмацыянальна-ацэначных няўласных найменняў.

¹ Т. Сцяшковіч, *Матэрыялы да слоўніка Гродзенскай вобласці*, Мінск 1972, с. 24.

² І. Насовіч, *Слоўнік беларускай мовы*, Мінск 1983, с. 362.

³ Т. Сцяшковіч, *Слоўнік Гродзенскай вобласці*, Мінск 1983, с. 273.

⁴ І. Насовіч, *Слоўнік беларускай мовы*, Мінск 1983, с. 303.

⁵ *Славянские древности: Этнолингвистический словарь*, т. 1., ред. Н. Толстой, Т. Агапкина [и др.], Москва 1995, с. 148.

Як найменні старога халасцяка і старой дзеўкі ў гаворках беларускай мовы адзначаны лексікалізаваныя словазлучэнні *нікалаеўскі халасцяк* і *мікалаеўская дзеўка*¹. Відавочна, што дадзеныя намінацыі звязаны з народна-рэлігійнымі ўяўленнямі. Як адзначаюць беларускія этналагічныя крыніцы, калі дзяўчына доўгі час не магла выйсці замуж, то бацькі звярталіся да святога Мікалая з наступнай малітоўнай формулай: “Мікола-Мікола, пашлі абы-якога”². Святы Мікола быў апошнім спадзяваннем бацькоў, чые дзеці не ўступілі ў шлюб.

Падчас палявых даследаванняў намі былі зафіксаваны народныя найменні замужніх жанчын, якія з’яўляюцца свайго роду паказчыкам сацыяльнага дабрабыту шлюбу. Адзначым некаторыя намінацыі замужніх жанчын, зафіксаваныя ў вёсках Глыбоцкага раёна. Мы прыводзім прыклады толькі з аднаго раёна, паколькі спецыфіка ўжывання дадзеных найменняў дазваляе зафіксаваць іх выключна ў непасрэдным кантакце падчас працяглага знаходжання даследчыка ў асяроддзі інфармантаў. Так, да імені замужняй жанчыны традыцыйна дадавалася імя яе мужа – *Іванава Стася, Мішава Надзя, Петрачкова Анця*. Аднак даны спосаб наймення выкарыстоўваўся толькі ў адносінах да жанчын, шлюб якіх, паводле грамадскай думкі, быў удалы. Падобныя найменні, на нашу думку, не толькі маркіравалі статус жанчыны ў сям’і і грамадзе, але і з’яўляліся паказчыкам сацыяльнага становішча мужчыны (яе мужа) і яго самадастатковасці. Жанчыны, у якіх муж адрозніваўся тымі ці іншымі псіхафізічнымі асаблівасцямі, адмоўнымі маральнымі якасцямі альбо ўдовы, іменаваліся па наступнай мадэлі – прозвішча мужа плюс дэрыват *-ых (-іх)* – *Пачопчыха* (ад прозвішча *Пачопка*), *Будчыха* (ад прозвішча *Будзько*), *Кастыліха* (ад прозвішча *Кастыль*). Гэта падкрэслівала іх сямейнае і грамадскае становішча і абумоўлівала адпаведныя адносіны з боку грамады.

У беларускіх народных гаворках спарадычна зафіксавана найменне *бабажон* ‘мужчына, які ажаніўся з жанчынай, старэйшай за яго’³. Семантыка наймення відавочна звязана з традыцыйнымі поглядамі на роўны шлюб – маецца на ўвазе сацыяльная, маёмасная і ўзроставая роўнасць мужа і жонкі, апошняе падразумявае, што муж можа быць старэйшы за жонку, але не наадварот.

У беларускіх дыялектных лексікаграфічных крыніцах адзначаны шэраг намінацый замужняй жанчыны, якая выйшла замуж без сватаўства бацькоў з боку мужа: *набіванка, набовіч, набоіч, набойка*⁴. Матывацыя ўзгаданых найменняў празрыстая – ‘жанчына, якая сама набілася ў жонкі’. Як сведчаць беларускія этналагічныя крыніцы, адсутнасць сватаўства з боку бацькоў мужа лічылася істотным недахопам шлюбу

¹ Чалавек: Тэматычны слоўнік, рэд. Л. Кунцэвіч, А. Крывіцкі, Мінск 2006, с. 41.

² Міфалогія беларусаў: Энцыклапедычны слоўнік, склад. І. Клімковіч, В. Аўтушка, Мінск 2011, с. 306.

³ Чалавек: Тэматычны слоўнік, рэд. Л. Кунцэвіч, А. Крывіцкі, Мінск 2006, с. 46.

⁴ Тамсама, с. 46.

ў вачах грамады і сям'і, бо ў народнай традыцыі шлюб лічыўся законным толькі пасля здзяйснення ўсяго комплексу вясельных абрадаў і звычаяў. Адзначаныя назвы выразна сведчаць як пра адпаведны недахоп шлюбу, так і на стаўленне грамадскай думкі да жанчыны, якая парушыла народныя звычаі і традыцыі.

Паводле народных уяўленняў, паспяховасць шлюбу, і адпаведна, паспяховая рэалізацыя пераважна жанчыны ў шлюбе абавязкова звязана з дзетанараджэннем. Бяздзетнасць усведамлялася як пакаранне за грахі. Агульнапашыраным найменнем бездзетнай жанчыны ў беларускай народна-дыялектнай мове з'яўляецца лексема *бяздзетная*¹. Як найменне-сігніфікат мы схільны інтэрпрэтаваць спарадычна адзначаную ў гаворках беларускай мовы лексему *каменіца*². Магчыма, семантыка наймення мае сувязь з агульнаславянскімі ўяўленнямі пра камень – сімвал мужчынскага пачатку (параўн. павер'е беларусаў, паводле якога, каб запачаткаваць хлопчыка, пад сужонскі ложак клалі камні³). Такім чынам, найменне адлюстроўвае народныя ўяўленні, паводле якіх рэалізацыя дзетароднай функцыі немагчымая з-за перавагі мужчынскага пачатку ў жанчыне. Не выключана, што назва звязана з міфалагічнымі ўяўленнямі пра няплоднасць жанчыны як вынік пракляцця (у славянскім свеце пашыраны ўяўленні пра скамянелых людзей, што былі пракляты ці пакараны за грахі⁴). У беларускіх народных сакральных забаронах для цяжарнай жанчыны камень усведамляецца як пэўны прадмет, што перашкаджае ўдаламу нараджэнню дзіцяці (параўн. забарону цяжарнай сядзець на камені – будучь цяжкія роды).

У беларускіх дыялектных лексікаграфічных крыніцах зафіксавана нешматлікая колькасць найменняў жанчын і мужчын, што скасавалі шлюб: *разлучніца, разлучанка, роскіданка, разлучэнец, разжэня, пакіданец* (мужчына, якога пакінула жонка)⁵. Відавочна, на фарміраванне даных найменняў паўплывалі народныя погляды на асабовую рэалізацыю мужчыны і жанчыны ў шлюбе. І народная мараль, і царква адмоўна ставіліся да разводаў (параўн. прыказкі – *Бачылі вочы, што выбіралі, то цяпер хай не плачуць; Жаніцца – не ляніцца, жаніўшыся – не каяцца*)⁶. Тым не менш, разводы часама здараліся. У грамадскай свядомасці яны акрэслена падзяліліся на часовыя (*прочки*) і канчатковыя (*разлучыны*). Адлюстраванне адносінаў беларусаў да шлюба як да сакральнага інстытута можна прасачыць у назвах мужчыны, што жаніўся некалькі разоў: *распушчанец, перебежчык* 'той, хто пакінуў

¹ Тамсама, с. 203.

² Тамсама, с. 204.

³ *Славянские древности: Этнолингвистический словарь*, т. 2, ред. Т. Агапкина, Л. Виноградова [и др.], Москва 1999, с. 453.

⁴ Тамсама, с. 448.

⁵ *Чалавек: Тэматычны слоўнік*, рэд. Л. Кунцэвіч, А. Крывіцкі, Мінск 2006, с. 46, 73.

⁶ *Прыказкі і прымаўкі ў дзвюх кнігах*, кн. 2, рэд. А. Фядосік, Мінск 1976, с. 50, 54.

жонку і пайшоў да другой', *жанілка, аблюбак* (пакінуты жаніх)¹ (параўн. беларускую народную прыказку: *Першая жонка ад Бога, другая – ад людзей, трэцяя – ад чорта*).

Як бачым, і міфалагічныя ўяўленні, і гендэрныя стэрэатыпы мелі дастатковы ўплыў на фарміраванне народных найменняў асобы. Можна сказаць, няўласнае найменне асобы, семантыка якога грунтуецца на народных міфалагічных уяўленнях і гендэрных стэрэатыпах з'яўляецца свайго роду "кодам", згодна з якім выстройваліся і міжасабовыя адносіны ў сям'і і грамадзе, а таксама рэалізоўваліся грамадскія намаганні, накіраваныя на забеспячэнне сацыяльнай паспяховасці асобы.

Natallia Sivitskaya

Impact of Gender Stereotypes and Mythological Ideas on the Formation of Personal Names in Belarusian Folk Dialects

A b s t r a c t

In the case of forming personal names in Belarusian dialects an important role may be given to mythological beliefs and social stereotypes that accompany humans in the process of learning gender and socio-cultural roles and are a type of marker of the personal status in society. A characteristic feature of a person in this case is the use of a common name with a predominantly transparent motivation of the name-significant, which not only indicates that subject to a specific gender-age group, but also synthesizes people's ideas about the essential characteristics of the individual at a particular social stage.

¹ Чалавек: *Тэматычны слоўнік*, рэд. Л. Кунцэвіч, А. Крывіцкі, Мінск 2006, с. 46, 73.